

РАСПОРЕД И ПРЕМЕСТАЊЕ АРМИСКИХ ПОЗАДИНСКИХ ЈЕДИНИЦА И УСТАНОВА

Извођење операције и њен успех у великој мери зависе од снабдевања материјално-техничким средствима и збрињавања борбених јединица. У Првом светском рату офанзивне операције су се често завршавале пре времена и нису могле постићи потребан просторни замах због тога што су се оперативне резерве брзо трошиле и зато што противничке стране нису могле на време да премештају базе и да дотурају потребна материјално-техничка средства за довршење планиране офанзивне операције.

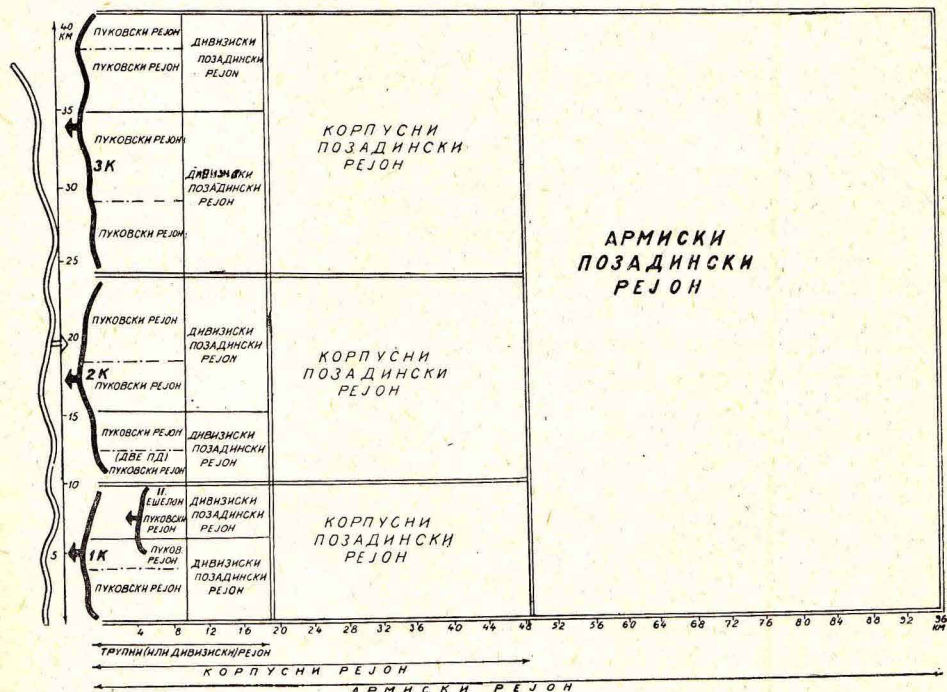
Слично се догађало и у Другом светском рату. Савезници су 1944 године, после успешно извршеног десанта и првих постигнутих успеха у Француској, морали да привремено обуставе своје офанзивне операције, зато што њихове армије нису располагале потребним материјално-техничким средствима, нарочито погонским материјалом, јер базе њихових армија нису биле у стању да тако брзо прате борбене делове. На италијанском фронту, после искрцавања у рејону Салерна и по заузећу Напуља, Савезници су 1943 године били принуђени да обуставе операције у правцу Фођије, поред осталог, и због немогућности уредног снабдевања 5 и делова 8 армије. Слично се догађало и у Кореји, где су Севернокорејци више пута обустављали своја офанзивна дејства, у првом реду због слабог снабдевања и збрињавања борбених јединица, јер, због рушења комуникација од стране авијације Уједињених нација, није било могућности за брзо премештање база и уредно снабдевање јединица.

Поред ових негативних примера, у историји је било и много других у којима су извођене успешне операције, благодарећи њиховом правилном материјално-техничком обезбеђењу, као и благовременој припреми и премештању база. Тако је, на пример, Наполеон, нарочито у својим ратовима у току 1805 и 1806 године благовремено припремао и премештао своје базе у складу са операцијама. Тако је радила I српска армија после Кумановске битке 1912 и наша IV армија у току наступања према Трсту.

Из наведених примера јасно се види да снабдевање и збрињавање борбених јединица, а према томе и распоред и премештање позадинских јединица и установа, односно база, имају огроман утицај

на извођење савремених операција. Због тога ћу у овом чланку изнети своје мишљење о томе на који би се начин овај компликовани проблем могао најцелисходније решавати.

Армија, као оперативно тело, располаже великим бројем разних јединица и установа, људства, наоружања, коња, возила и материјала. Поред тога, она се у току извођења операције редовно ојачава, тако да поред својих формацијских јединица, начелно мора

Шема бр. 1

снабдевати и та своја ојачања и редовно вршити њихово санитарско и ветеринарско збрињавање. То значи да и њен позадински апарат мора бити огроман и да се при организацији и извођењу снабдевања и збрињавања борбених јединица и ојачања армије мора наилазити на велике тешкоће, нарочито у условима тежких теренских, атмосферских и других прилика. А да би се тај обимни и сложени посао могао успешно обављати, позадински органи морају солидно познавати не само организацију и рад позадине већ и рад и дејство оперативних јединица и испољавати велику умешност, иницијативу и заузимљивост.

Пошто је операциска зона армије веома пространа, то се и њене борбене и позадинске јединице и установе распоређују на веома широком и дубоком простору те зоне, да би се омогућио њихов нор-

мални рад. Тај рејон распореда позадинских органа армије веома је широк и дубок, нарочито у одбранбеној операцији (види шему бр. 1 и 2.¹)

Ширина армиског рејона зависи од ширине њене нападне односно одбранбене зоне и износи око 30 до 100 и више километара, а дубина око 80 до 100 и више километара. Пространство тог рејона зависи од оперативне радње, ширине и дубине армиске зоне, од земљишта, комуникативности и других услова и може бити врло различито. У почетној ситуацији у нападној операцији пространство рејона

Шема бр. 2

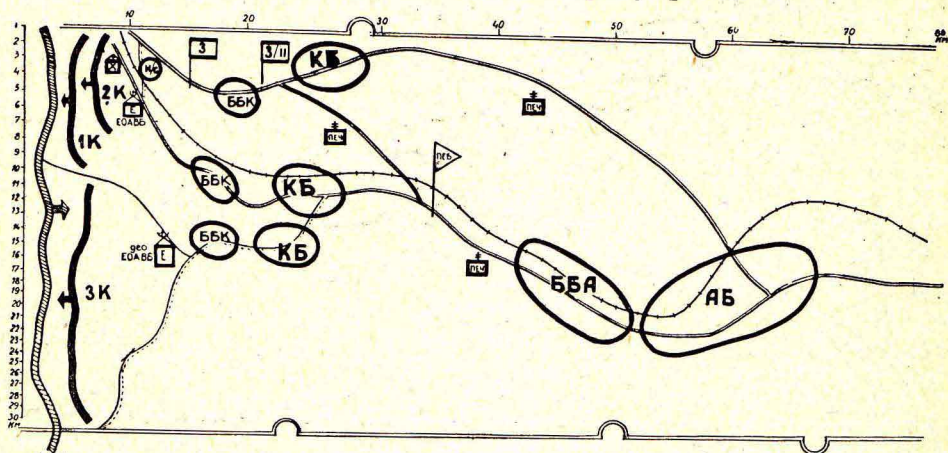
може износити око 2.500 до 4.000 км², а у одбранбеној око 8.000 до 10.000 км² и више. Према томе, у почетној ситуацији рејон армије у одбрани је око три пута већи него у нападу.

¹) Под армиским рејоном подразумевамо просторију између предње стране линије фронта, линија разграничења са суседним армијама (корпусима) и предње границе позадинског рејона фронта (групе армија), односно предње границе дубоке позадине, односно позадине Врховне команде, ако армија самостално дејствује. Армиски рејон дели се по дубини на корпусне рејоне (односно трупне рејоне ако су дивизије непосредно у саставу армије) и на армиски позадински рејон, који се протеже од задње границе корпусних рејона (групног рејона ако су дивизије непосредно у саставу армије) па до предње границе позадинског рејона фронта (групе армија) или предње границе дубоке позадине, односно позадине Врховне команде, ако армија самостално дејствује.

Корпуси (дивизије) у другом ешелону армије и ојачања армије не добијају своје рејоне, али им се у оквиру рејона корпуса (дивизије) у првом ешелону армије додељује рејон за размештај и путеви за дотур и евакуацију.

С обзиром на велики број разних армиских позадинских јединица и установа и на велико пространство рејона, требало би тежити да се све те позадинске јединице и установе поставе иза борбених јединица на таквом отстојању и у такве рејоне из којих ће у сваком моменту бити осигурано уредно снабдевање и збрињавање борбених јединица, тј. на таква отстојања позади база и болничких база (дивизијских медицинских центара, дивизијске ветеринарске болнице, ако су дивизије непосредно у саставу армије) потчињених јединица да транспорт армије може у току једне ноћи обезбедити дотур потчињеним јединицама и из њих извршити евакуацију. С друге стране, позадинске јединице и установе треба да буду удаљене од борбених јединица толико да од непријатељског дејства с фронта буду заштићене борбеним распоредом јединица и простором — удаљењем.

Према намени, задацима и раду, позадинске јединице и установе армије требало би распоређивати у више одвојених рејона: у рејон армиске базе (АБ), рејон болничке базе армије (ББА) и рејоне позадинских јединица и установа које се распоређују ван АБ и ББА. Ван рејона АБ и ББА могу се, по потреби, истурити одељци армиске базе (ОАБ), одељци болничке базе армије (ОББА) и поједине позадинске јединице и установе и то у трупни рејон или дуж путева дотура и евакуације, о чему ће бити опширније речи.

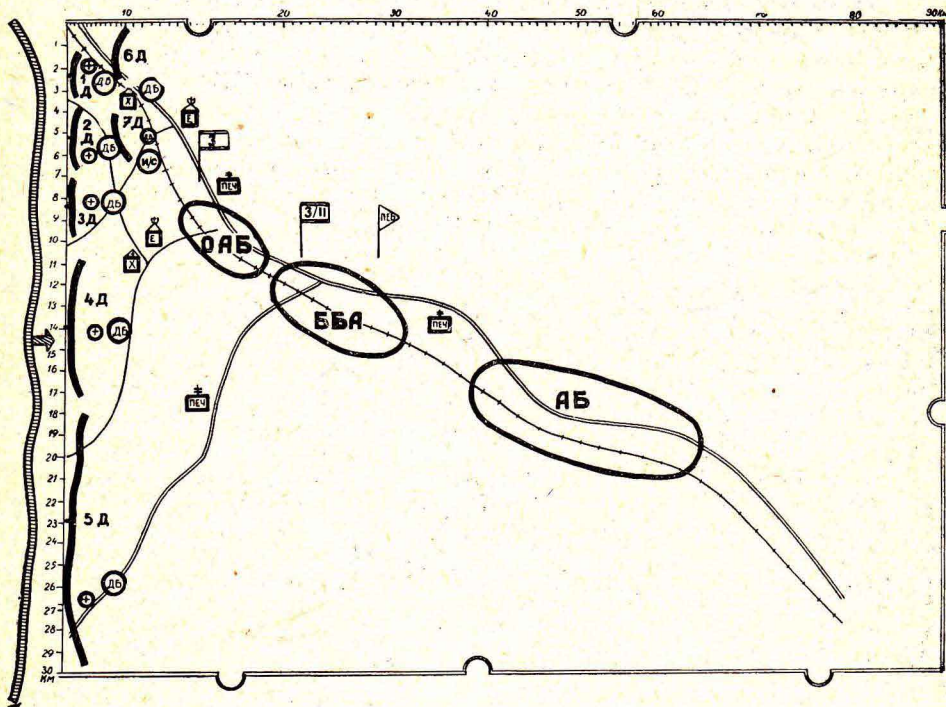

Шема бр. 3

Како би, по моме мишљењу, могао да изгледа распоред армиских позадинских јединица и установа у нападној и одбранбеној операцији, кад су корпуси у саставу армије и кад су дивизије непосредно у саставу армије приказано је на приложеним шемама бр. 3, 4, 5 и 6.

Постоји мишљење (а такво је и совјетско гледиште) да је АБ само просторија на којој се распоређују складишта служби и родова војске са материјалним резервама. Међутим, АБ је уствари установа која је размештена на одређеној просторији и намењена за пријем, чување и издавање материјално-техничких средстава свих видова снабдевања, као и за прераду и ремонт. Она се састоји из управе АБ, из јединица из непосредног састава АБ (радних, возарских, стражарских, итд.), затим из складишта и радионица служби и родова војске армије и појединих других одговарајућих армиских позадинских јединица и установа са њиховим материјалним резервама, које се обједињују под заједничко руководство — управу АБ. Ради овог управа АБ треба да има одговарајуће органе, а АБ да буде тако организована да може вршити такву улогу.

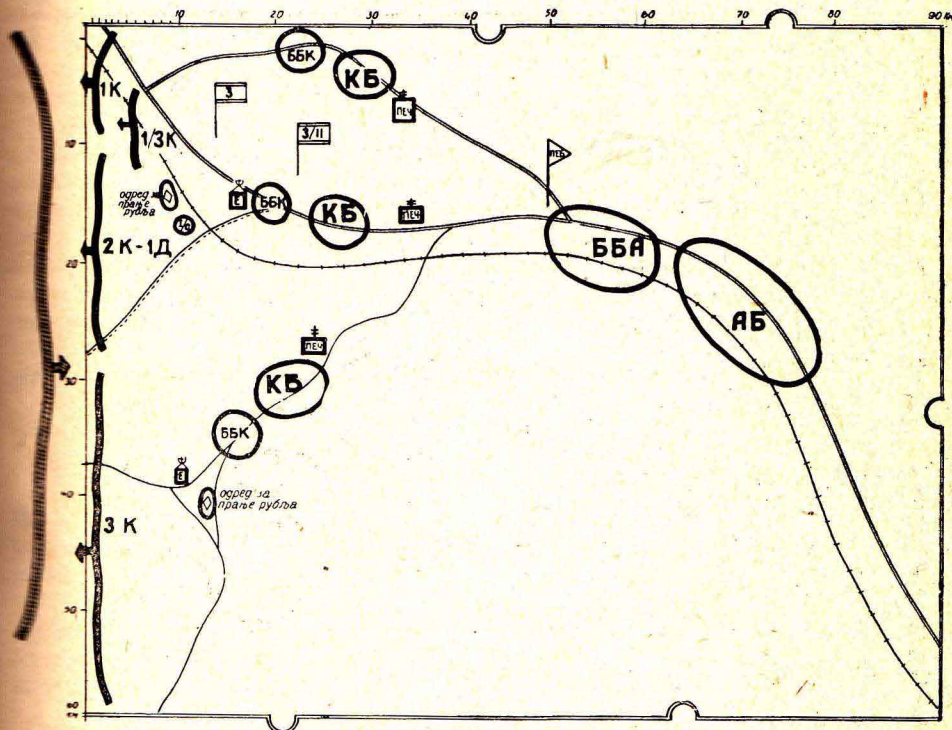
Такође постоји, по моме мишљењу, погрешно гледиште да рејон базе треба да одређује претпостављена команда. Уствари претпостављена команда одређује путеве дотура и евакуације за све пот-

Шема бр. 4

чињене јединице. Задња тачка пута дотура и евакуације претпостављене команде у грубом одређује рејон базе потчињене јединице, а ствар је команде дотичне јединице где ће изабрати рејон за своју базу. Према томе, рејон за размештај АБ одређивала би команда армије, на предлог заменика команданта за позадину. Детаљан ра-

Распоред јединица и установа у рејону АБ одређивао би управник АБ са начелницима одговарајућих служби, с тим што би га одобравао заменик команданта за позадину армије.

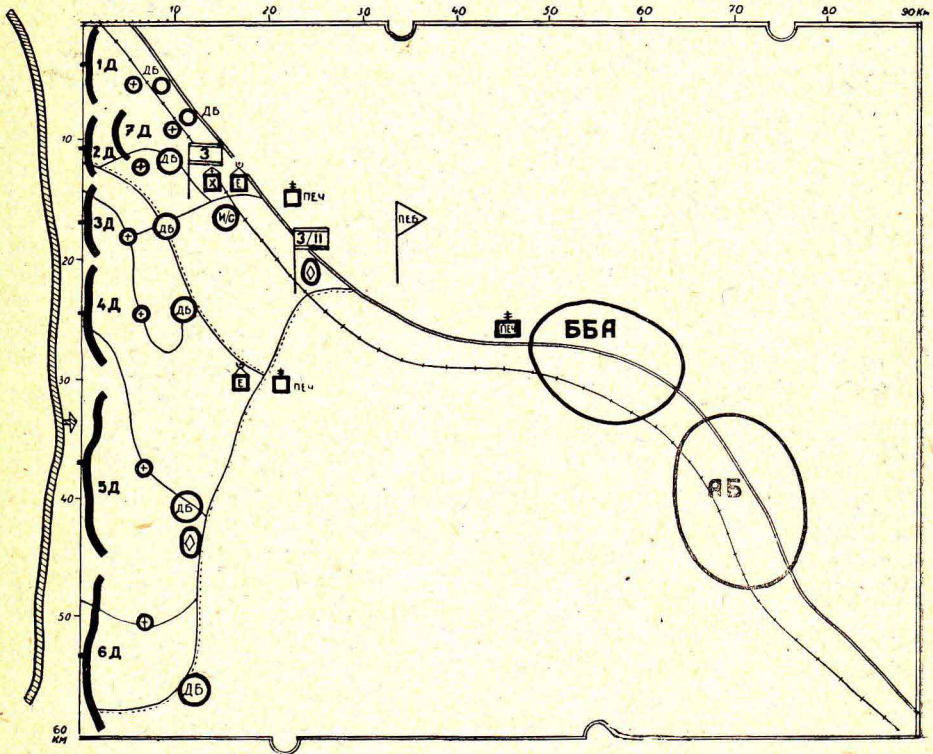

Шема бр. 5

Рејон за АБ треба по могућности да буде заштићен природним препрекама (реком, планинским ланцем, итд.), да буде по могућности на раскрсници комуникација које ексцентрично воде према фронту (то, то не значи да се рејон АБ мора поклапати са самом раскрсницом, него да се АБ, односно њени делови распоређују у близини — у рејону те раскрснице). С друге стране, индустријске, политичке и војничке центре и комуникационе чворове не треба узимати као непосредан рејон за размештај. При одређивању вида (начина) дејства армије начелно треба тежити да на армиском рејону буде барем једна железничка пруга на коју ће армија базирати. Ако на армиском рејону постоји више железничких пруга, онда се поједине од њих могу доделити армији на потпуно или делимично коришћење или јој се може доделити само потребан број пари возова дневно.

Армиска база се начелно распоређује дуж железничке пруге, тако да обухвата више железничких станица које не треба користити за непосредан распоред делова базе, већ поједине установе распоре-

ђивати у маскирним местима (рејонима) дуж железничке пруге у близини железничких станица. Разуме се да од железничке станице до појединих делова АБ треба да постоје путеви или их треба изра-

Шема бр. 6

дити. Ако нема железничке пруге онда се АБ распоређује по могућности на раскрсници путева и водених комуникација у више суседних насељених места.

Постоји мишљење да АБ треба да обухвата простор највише до 300 км², а неки сматрају да тај простор може бити и око 100 км². По моме мишљењу, величина простора зависи од његове насељености, прикривености, комуникативности и других услова и, начелно, треба да износи око 400 км², а према потреби може бити већа или нешто мања. Веће пространство овог простора условљено је појачаним дејством авијације, употребом атомског и ракетног наоружања, дејством инфилтрираца и другим околностима које намећу потребу растресицијег распореда. Тај простор мора бити већи не само за АБ, већ и за ББА и остале позадинске групе. Поред тога поједина складишта у АБ и ОАБ треба рапчлањивати на два или три дела и од једног образовати више складишта на међусобном отсојању од најмање 3 км (нарочито за артиљериско складиште и складиште погон-

ског материјала, док подела осталих складишта зависи од ситуације, врсте наоружања непријатеља, важности и величине складишта, итд., али треба тежити да се и она поделе барем на два дела), иако рашчлањивање складишта има незгодне стране у погледу управљања, контроле, везе, ангажовања већег броја органа, транспортних и осталих средстава. На сличан начин треба рашчлањивати и остале позадинске јединице и установе (аутомобилске јединице, болничке установе, итд.).

Удаљење АБ од линије фронта зависи од оперативне радње (напада или одбране), ширине нападне, односно одбранбене зоне, развијености и стања комуникација, карактера земљишта, врсте и капацитета транспорта и од тога да ли је армија непосредно формирана од корпуса или дивизија. То удаљење је начелно веће у одбранбеној операцији, или када се дејства изводе на равничастом земљишту, при добро развијеној комуникациској мрежи (нарочито железничкој), кад су путеви доброг квалитета, кад су транспортна средства великог капацитета и веће брзине и кад су корпуси у саставу армије.

У нападној операцији АБ се начелно распоређује на око 60, а у одбранбеној на око 80 км од линије фронта. Разуме се, та отстојања могу бити мања и већа.

Пожељно је да АБ у нападној операцији буде што ближе фронту, кадгод то прилике допуштају, јер се из таквог (плићег) распореда обезбеђује лакше, дуже и брже снабдевање јединица без њеног скорог премештања у нови рејон. С друге стране, у одбранбеној операцији АБ може бити распоређена и на око 100 км од линије фронта, ако је одбранбена зона армије врло широка (око 100 км и више) и ако са отстојања од око 100 км из једне раскрснице воде комуникације према оба крила и центру армије.

Ако комуникациска мрежа и други услови допуштају, треба тежити да се АБ распореди позади правца главног удара (тежишта одбране), јер се тиме скраћују путеви дотура и евакуације према главној групацији снага и олакшава снабдевање и евакуација. Међутим, то је само тежња, јер ће на њен распоред највише утицати комуникациска мрежа и правац протезања комуникација.

Поред складишта и радионица служби и родова војске и јединица из непосредног састава АБ, у рејон АБ начелно се могу распоредити: пекарска чета, марвени депо, одред за прање рубља, армиска ветеринарска болница, потребне аутомобилске јединице и аутомобилска радионица. Разуме се, да се ове јединице и установе могу распоредити и ван рејона АБ, на пример, пекарска чета, ако у рејону АБ нема услова за њен рад (вода и дрва); марвени депо (ако нема услова за пашу), итд. Поред тога требало би тежити да се јединице и установе једне службе распоређују близу једне другима (на пример, складиште хране, складиште опреме, пекарска чета, марвени депо и одред за прање рубља), јер се тако олакшава управљање, координација и рад.

Понекад АБ неће бити у могућности да уредно и на време снабдева све јединице, нарочито онда када је велика ширина фронта

армије, кад су путеви дотура и евакуације веома дугачки, када постоји слаба комуникативност, када јединице самостално дејствују и слично. Зато се у таквим случајевима, а нарочито у армиској нападној операцији указује потреба да се ближе јединицама образују одговарајуће установе, тј. одељци армиске базе (ОАБ) из којих ће се јединице непосредно и за дуже време снабдевати, без потребе за њиховим скорим премештањем.

С друге стране, ако би, например, према једном крилу армије водила железничка пруга или пут непосредно из базе претпостављене или неке суседне јединице, онда би постојали повољнији услови за снабдевање јединица на том крилу непосредно из базе (одељка) претпостављене или суседне јединице него из сопствене АБ.

Одељци АБ, којих може бити један или више (што зависи од карактера операције, ширине зоне операције, земљишта, комуникативности, удаљења АБ, итд.), потчињени су управи АБ и начелно се истурају према правцу главног удара (тежишту одбране) армије, и на одвојеним правцима — отсецима — негде око линије задње границе трупне позадине. Неки сматрају да ОАБ треба истурати у висину дивизиске базе (ДБ). Међутим, то би било исувише близу линије фронта, јер би се из тог одељка могла уредно снабдевати само она дивизија, чија је база близу, док би се остале дивизије (које базирају на тај ОАБ) снабдевале по бочним путевима или би се њихови транспорти морали чак и враћати. Због тога место одељка треба да буде 5—10 км од линије распореда ДБ, одакле по могућности ексцентрично воде путеви према ДБ свих дивизија које базирају на тај одељак.

У ОАБ најчешће се формирају одељци артиљериског складишта и складишта хране и погонског материјала, с тим што и ова складишта треба рашчлањавати слично као и у АБ. Ту се распоређује и одговарајући армиски транспорт, помоћу кога ОАБ, начелно, дотура материјално-техничка средства до база потчињених јединица.

Међутим, биће случајева када ће поједине или све потчињене јединице упућивати свој транспорт у ОАБ и снабдевати се по принципу „к себи“ (нарочито онда кад ОАБ није много удаљен од база потчињених јединица, кад је транспорт потчињених јединица довољно јак да може одговорити обавезама снабдевања потчињених јединица и снабдевања из ОАБ, кад су путеви врло доброг квалитета, итд.). Овде треба нагласити, да се моторизована ојачања корпуса (дивизија) начелно снабдевају из базе, односно одељка базе по принципу „к себи“ — упућивањем свога транспорта у базу, односно одељак базе корпуса односно армије.

Иако се ОАБ истурају чешће у нападној него у одбраненој операцији, ипак је неоправдано мишљење појединаца, да у одбраненој операцији ове одељке уопште не треба истурати. Напротив, и у одбраненој операцији ће се често појавити потреба за њиховим истурањем, па чак и за истурањем два одељка, нарочито ако се армија брани на веома широком фронту или на планинском земљишту. Удаљење ОАБ од линије фронта у одбраненој операцији веће је него у нападној операцији.

Ако у састав армије улазе корпуси са материјално-снабдевачким органима, онда се ОАБ начелно не истурају, јер у том случају корпусне базе претстављају неку врсту ОАБ у односу на АБ. Али, ако корпуси немају материјално-снабдевачких органа, или ако су дивизије непосредно у саставу армије, онда се ОАБ начелно истурају, нарочито у нападној операцији.

ОАБ базира на АБ, а у извесним случајевима може базирати на базу, односно одељак базе претпостављене или чак неке суседне јединице. У том случају дотур у тај одељак врши се непосредно из базе (одељка) претпостављене (суседне) јединице.

У погледу распореда, санитетске јединице и установе армије претстављају посебне групе, с тим да се само санитетско складиште распоређује у рејону АБ.

Санитетске јединице и установе могу се распоредити у три одвојене групе: болничка база армије (ББА), одељак болничке базе армије (ОББА) и санитетске установе које се ван ових распоређују ближе борбеним јединицама — начелно у трупном рејону.

Санитетске јединице и установе, осим оних које се истурају у трупни рејон — хируршких пољских болница прве линије (ХПБ-1), покретних лабораторијума хигијенско-епидемиолошког одреда (ХЕО) и делова чете за дезинфекцију и купање — и осим санитетског складишта, чине болничку базу армије (ББА).

Има појединаца који сматрају да је ББА саставни део АБ и да је према томе треба распоређивати у рејон АБ. То долази вероватно отуда што се при решавању задатака ти рејони понекад одређују близу један другога и обједињују у један рејон. Међутим, иако ББА може бити распоређена у близини рејона АБ, па чак и да се њен рејон граничи са рејоном АБ, ипак за њу треба редовно одређивати засебан рејон, начелно испред рејона АБ. Поред тога ББА може се распоредити и испред АБ, по прилици на средокраћи између АБ и санитетских установа првopotчињених јединица. Она такође може истурити одељак болничке базе (ОББА), као њен први ешелон, начелно на правцу главног удара (тежишту одбране), и то онда ако у саставу армије нема корпуса или ако корпуси немају корпусних санитетских установа. У овом случају ОББА може се истурити на око 20 км од линије фронта. Он се може истурити и у правцу јединица које дејствују на засебном правцу, с тим што би се евакуација из овог ОББА могла вршити непосредно у ББ (одељак) претпостављене или чак и неке суседне јединице. Ове одељке не треба истурати ако се у саставу армије налазе корпуси који имају корпусне санитетске установе, јер болничке базе корпуса (ББК) у том случају претстављају неку врсту ОББА у односу на ББА. Они се ређе истурају у одбраненим операцијама, и то већином на широком фронту, у планинском земљишту и према јединицама на засебном отсеку.

У ОББА начелно се распоређују 1—2 хируршке пољске болнице (ХПБ), једна интерна пољска болница (ИПБ), једна болница лаких рањеника (БЛР), једна заразна пољска болница (ЗПБ) и евакопријемник, што зависи од санитетске ситуације и броја болница ко-

јима се располаже. Ту се наравно, распоређује и потребан санитарски транспорт.

Неке позадинске јединице и установе армије, као на пример хируршке пољске болнице прве линије (ХПБ-1) могу се истурити и у трупни рејон, начелно у близини рејона дивизиских медицинских центара (ДМЦ), да би помогле њихов рад. Оне се редовно истурају у нападној, а само изузетно у одбранбеној операцији, а колико ће их се и где истурити, зависи од њиховог броја, од груписања снага и од вероватног прилива рањеника. Начелно на правцу главног удара треба истурити 1—2 ХПБ-1. Поред тога може се истурити и по једна ХПБ-1 према јединицама које дејствују на засебним правцима, нарочито на планинском земљишту.

Ако се у саставу армије налазе корпуси са својим санитарским јединицама и установама, онда је најбоље да армија првенствено ојача корпусе на правцу главног удара потребним бројем хируршких пољских болница, с тим да команде корпуса врше распоред својих и придатих ХПБ и одређују потребан број као ХПБ-1.

У трупни рејон могу се истурити и покретни лабораторијуми хигијенско-епидемиолошког одреда са деловима чете за дезинфекцију и купање, као и одреди за прање рубља, нарочито у одбранбеним операцијама, а у нападним само изузетно — ако то захтева хигијенско-епидемиолошка ситуација.

Ако у армији постоји санитарска возарска чета, она се може придати дивизијама које дејствују на тежем терену, или се може истурити према јединицама ради евакуације до путева на којима се може употребити армиски санитарски аутомобилски транспорт.

Армиска ветеринарска болница (АВБ) истура евакуационо одељење (ЕОАВБ) начелно на правцу главног удара (тежишту одбране) у близини задње границе трупног рејона или, у зависности од комуникација, и више уназад. И ово одељење може се делити тако да се један његов део може истурити и на правац помоћног удара или према јединицама које дејствују на засебном правцу.

Пошто се у армиској позадини одвија веома обиман и сложен саобраћај, то се његово регулисање врши помоћу путно-експлоатационог батаљона (ПЕБ) који врши регулисање саобраћаја на армиском рејону од АБ до база првopotчињених јединица, преко команде армиске путно-експлоатационе мреже. Штаб овог батаљона, са техничком четом, распоређује се на подесном месту (најбоље на раскрсници) у централном делу те мреже. Путеви се деле на четне путно-експлоатационе секције, а команде путно-експлоатационих секција деле секције на водне путно-експлоатационе деонице. Путно-експлоатационе деонице истурају станице за регулисање саобраћаја. Путно-експлоатационе секције истурају контролно-саобраћајне станице, а по потреби и путно-експлоатационе патроле.

У циљу олакшања дотура и евакуације и боље расподеле материјално-техничких средстава, на железничкој мрежи треба образовати разне станице у војном погледу са различитим задацима, као што су: укрцне (У/С), распоредне (Р/С), искрцне (И/С), и претоварне (П/С).

Укрцна станица (У/С) је железничка станица, односно место на отвореној железничкој прузи, где се врши утовар јединица и материјално-техничких средстава. Распоредна станица (Р/С) оформљује се начелно у рејону армиске базе ако је ова обухвата у железничком смислу. У противном, она се може оформити и на раскрсници железничке пруге испред или иза АБ, ако постоји само једна железничка пруга са више искрцних станица (И/С). Распоредна станица сачињава више суседних железничких станица где се врши укрцавање и искрцавање јединица и рањених и болесних, преранжирање возова и распоред (диспозиција) материјално-техничких средстава, која се дотурају потчињеним јединицама и која се евакуишу.

И/С се образује на железничкој станици или на отвореној прузи (ван железничке станице), где се врши истовар јединица и материјално-техничких средстава и одакле се врши дотур материјално-техничких средстава за поједине јединице, које их својим транспортом даље превозе. Она треба да буде што ближе борбеним јединицама, али тако да не буде изложена дејству непријатељске артиљерије. На њима се начелно не стварају никакве резерве ни складишта. Ако се на таквој станици врши утовар јединица, рањених и болесних и материјално-техничких средстава за евакуацију, онда се она зове укрцна (утоварна) станица (У/С). Код избора укрцно-искрцних места на отвореној прузи, треба водити рачуна о прилазним путевима и маскирању. Уколико путева нема, треба их изградити.

На претоварној станици (П/С) врши се прекрцавање јединица, рањених и болесних и материјално-техничких средстава са нормалног на узани колосек или обратно или са железничког на неки други вид транспорта (водени, аутомобилски, запрежни) и обратно.

У истом овом смислу и на исти начин формирају се укрцна, искрцна, распоредна и претоварна пристаништа (места, рејони), ако се превозење врши водом односно сухопутним комуникацијама.

*

Благовремено, правилно и уредно премештање позадинских јединица и установа и правилан избор нових рејона (места) распореда после премештања, претставља један од главних услова за правилан и уредан рад позадине, а тиме и за правилно дејство борбених јединица у извођењу етапа операције.

То премештање је далеко теже него у припремној етапи (у почетној ситуацији), јер се врши за време извођења саме операције под несравњено тежим околностима. Поред покрета борбених јединица, појављују се многе тешкоће због одужавања комуникација и отежаног снабдевања и збрињавања, због јачег непријатељског дејства, оштећења и рушења комуникација и објеката, због већих губитака у људству, стоци, транспортним и осталим средствима, због великог прилива рањених и болесних у санитарске и ветеринарске установе, несравњено веће евакуације, убрзаног рада сваке врсте, већег замора људства и стоке, губљења времена због премештања, тежег одржа-

вања везе између појединих позадинских јединица и установа, тежег управљања позадином, итд. Због тога је нужно да се премештању мора поклањати највећа пажња и у припремној етапи израђивати глобалан план премештања. И у току извођења операције треба доносити реалне одлуке о премештању, израђивати детаљан план премештања и предузимати све мере да се премештање изврши на време и са што мање губитака.

Премештање АБ и ББА и осталих позадинских јединица и установа мора се вршити онда кад је, због удаљавања борбених јединица, тј. због одужавања путева дотура и евакуације, доведено у питање уредно снабдевање и збрињавање борбених јединица из старих рејона, односно кад транспорт армије није у могућности да у току једног дана изврши дотур и евакуацију.

Начелно треба тежити да се нови рејон (место) распореда позадинских јединица и установа у нападној операцији изабере што ближе борбеним јединицама, да би се, због њиховог покрета унапред, избегло често премештање и тиме омогућило што дуже опслуживање, односно збрињавање из тог рејона (места). Напротив, при отступању нови рејон треба изабрати што више уназад, али тако да се ипак обезбеди уредно снабдевање и збрињавање, водећи рачуна о могућности остављања материјално-техничких средстава на успутним положајима на којима ће се јединице задржавати и давати отпор.

Пошто су у припремној етапи начелно извршене све припреме, тј. јединице попуњене по норми и извршен њихов одговарајући распоред и растерећење, пошто су извршена сва планирања за прву етапу операције (начелно за ближи задатак армије, који релативно није много удаљен), и пошто је темпо наступања релативно мали (10—12 км на дан), то се ни премештање позадинских јединица и установа армије обично не врши у првој етапи операције, осим премештања неких истурених позадинских јединица и установа, о чему ћу касније говорити. Због тога главни терет у првој етапи углавном пада на органе корпусне, а нарочито трупне позадине. Зато им армијски позадински органи могу пружати пуну помоћ и обезбеђивати њихову редовну поуну утрошених, уништених и оштећених материјално-техничких средстава, као и евакуацију свих врста.

Да би се обезбедила правилна употреба путева и регулисање саобраћаја у току прве етапе, ако ће се у тој етапи уводити други ешелон армије и покретна група (ПГ), онда још у припремној етапи треба израдити план употребе путева и регулисања саобраћаја, према планираним варијантама употребе другог ешелона и ПГ. Овај план израђују органи оперативног одељења са позадинским органима. При том је најбоље решење да позадина користи неке засебне путеве, макар били и обилазни, само ако их има. Али, ако исти путеви морају служити за други ешелон, ПГ и за позадинске транспорте, онда се у току оне ноћи када ће бити уведени други ешелон и ПГ на правцу њихове употребе може смањити, па чак и укинути дотур свих материјално-техничких средстава на рачун коришћења трупних и корпусних резерви (норми), односно на рачун повећаног дотура претходне и следећих ноћи.

У току прве етапе могу се премештати и ХПБ-1, што зависи од њихове оптерећености рањеницима, од начина и времена премештања дивизиских медицинских центара (ДМЦ) и других околности. У нападној операцији ове болнице могу се премештати наизменичним претицањем са ДМЦ, на тај начин што се нови рејон ХПБ-1 бира на око 10 км испред ДМЦ, а доцније рејон ДМЦ-а на око 10 км испред ХПБ-1, итд., што значи да се врше скокови од око 20 км. А када се ХПБ и ДМЦ попуне рањеним и болесним, онда се истура ХПБ која је задржана у резерви.

Ако се у току прве етапе нападне операције изврши премештање дивизиских база, онда се премешта и ЕОАВБ и распоређује у близини и позади дивизиске ветеринарске болнице (ДВБ). У том случају команда путно-експлоатационе мреже треба да одреди путно-експлоатационе јединице за опслуживање путева до нових рејона ДБ. Опслуживање ових нових путева може се вршити или померањем свих путно-експлоатационих јединица за једну деоницу унапред, или распоредом путно-експлоатационих јединица из резерве.

На сличан начин треба вршити и премештање наведених позадинских јединица и установа при отступању. Ако су ХПБ биле изузетно истурене, онда их треба наизменично премештати са ДМЦ, док се ЕОАВБ премешта пре дивизиских ветеринарских болница, начелно позади будућег рејона ДБ. Путно-експлоатациона чета (ПЕЧ) скраћује своју секцију од старог до новог рејона ДБ, укидајући једну или више деоница. По укидању једне секције, команда путно-експлоатационе мреже пребацује дотичну путно-експлоатациону чету у рејон АБ ради опслуживања нових путева по премештању АБ уназад, или је задржава у резерви.

Рад позадине у другој етапи операције је много сложенији него у првој етапи. Ту се као посебан проблем појављује снабдевање и збрињавање ПГ. Зато ПГ, пре увођења у пробој, треба обезбедити материјално-техничким средствима за 5—6 дана и потпуно је растеретити свих непотребних средстава, с тим да се предвиди максимално коришћење месних средстава. Њене позадинске делове не би требало обједињавати, већ је боље да се крећу на зачељу ешелона својих јединица. Рањене и болесне из ПГ по могућности треба евакуисати хеликоптерима или авионима или се морају превозити са својим јединицама. Ако има могућности они се могу евакуисати кроз брешу, али се транспорт мора потпуно обезбедити. На зачељу сваког ешелона ПГ треба образовати техничко зачеље са радионицама и резервама горива и мазива, а формирају се сабиралишта оштећених машина на подесним местима на раскрсницама одакле се евакуишу бригом армије.

У другој етапи се може десити да јединице на правцу главног удара армије пробију и други одбранбени појас непријатељске одбране и да још даље продиру, а да у исто време јединице на помоћном правцу тек довршавају заузимање главног одбранбеног појаса. Због тога се може појавити потреба да се на правцу главног удара армије укину, односно оформе нове искрцне станице и одељци ар-

миске базе и да се преместе делови ББА, а да на помоћном правцу још не мора доћи до сличног премештања, укидања и формирања.

После пробоја другог одбранбеног појаса непријатељске одбране, премештају се ДБ, ако раније нису премештене, што повлачи и премештање одговарајућих истурених армиских позадинских јединица и установа. Одељак армиске базе (ОАБ) се редовно премешта у другој етапи, и то што ближе ДБ, како би се из истог омогућило што дуже снабдевање без поновног премештања. У току операције може доћи до укидања ОАБ, у ком се случају АБ може преместити у рејон укинутог ОАБ или у близину истог, нарочито на правцу главног удара. Исто тако, у току извођења операције може доћи до формирања нових одељака, што зависи од новостворене ситуације, правца дејства јединица, земљишта, комуникација и других околности.

Премештање ХПБ-1, ЕОАВБ и путно-експлоатационих јединица у другој етапи треба вршити на сличан начин као и у првој етапи. При томе се одељак болничке базе армије (ОББА), ако је истурен, може преместити у почетку друге етапе, начелно пре ОАБ. Исто тако и ББА треба премештати начелно у току друге етапе пре АБ, и то у такав рејон из кога је могућна евакуација и лечење и који ће, по могућности, одговарати рејону ББА по завршетку операције.

Премештање АБ зависи од ситуације, удаљености јединица, стања путева и транспорта и могућности снабдевања. АБ треба начелно премештати при крају друге етапе, ако се путеви дотура и евакуације толико одуже да је из старог рејона АБ отежано снабдевање јединица. Нови рејон треба изабрати ближе тадањој линији фронта, не само зато да се не врши њено премештање у осталим етапама, него и зато да тај рејон, по могућности, одговара рејону АБ по завршетку операције, и то на око 50 — 60 км од линије фронта на коме ће се армија зауставити. Али ако су истурени ОАБ у току прве и друге етапе операције, онда начелно неће бити потребе за премештањем АБ у другој, већ тек у трећој етапи.

После премештања АБ, команда ПЕБ треба да премести путно-експлоатационе јединице између старог и новог рејона АБ и да их распореди унапред до база потчињених јединица.

Премештање позадинских јединица и установа при отступању треба вршити на сличан начин као и у нападној операцији, с тим да се само премештање мора вршити према ситуацији, степену надзирања непријатеља, активности непријатељске авијације, могућности употребе железничких пруга, стању транспорта и путева, количини материјално-техничких средстава којима се располаже, попуњености санитарских и ветеринарских установа, итд. АБ се начелно премешта у рејон иза крајње линије отступања, ако то отстојање није сувише далеко. Њу треба премештати што дубље уназад да би се избегла нова премештања, а то је могуће извести пошто ова база може да оставља материјално-техничка средства на положајима на којима ће се јединице задржавати и давати отпор.

АБ и ББА начелно треба премештати железничким возовима, и то у нападној операцији најпре ББА, па затим АБ, а у одбранбе-

ној најпре АБ па ББА. Њихово премештање аутомобилским транспортом скопчано је са великим тешкоћама (јер би за премештање само материјално-техничких средстава у АБ било потребно око 2.000 камиона у једној тури, тако да армија, поред редовног снабдевања, не би била у могућности да својим аутомобилским транспортом премести АБ). Зато потребне аутомобилске батаљоне за премештање АБ начелно треба да да команда фронта (група армија, Врховна команда). При томе треба имати у виду да је тонажа материјално-техничких средстава у АБ врло различита, што зависи од састава армије и количине муниције у артиљериском складишту (0,25 или 0,5 бк), тако да ни број потребних камиона за њихово премештање није сталан.

Моменат за премештање ББА, АБ и осталих позадинских јединица и установа, начелно треба бирати онда кад су потчињене јединице обезбеђене материјално-техничким средствима, кад је АБ прилично растеређена од материјално-техничких средстава, а ББА од рањених и болесних и кад је жестина боја смањена или кад наступи неко затишје. Само премештање начелно треба вршити ноћу, а дању само изузетно — када то неминовно налажу оперативно-тактичка ситуација и друге околности. А пошто се премештање позадинских јединица и установа не може детаљно предвидети у припремној етапи, оно се мора детаљније планирати у првој етапи и допуњавати пред само премештање у другој етапи. Ако АБ није премештена у другој етапи, онда њено премештање треба вршити на почетку треће етапе, а то је уствари и једино њено премештање, јер се она начелно само једанпут премешта у току извођења једне операције.

У трећој и осталим етапама операције ситуација ће налагати нове задатке, ново груписање снага, нов борбени поредак, нов маневар, а вероватно и промену правца главног и помоћног удара, итд. Она ће неминовно захтевати да се и рад позадине прилагоди маневарском карактеру дејства јединица, који за собом повлачи и маневар транспортним средствима и материјалним резервама. Разумљиво је да је немогуће унапред детаљно планирати рад позадине у трећој и осталим етапама, па ни начин премештања база и других позадинских делова. Ради тога се детаљан план премештања и израђује непосредно пред само премештање, а премештање прилагођава новоствореној оперативно-тактичкој ситуацији, која може да има низ различитих варијанти.

Дотур се врши из новог рејона АБ, ако је извршено њено премештање при крају друге етапе. У противном, АБ се премешта и истовремено врши снабдевање, при чему се наилази на велике тешкоће због порушених комуникација и објеката на њима.

Напред изнети распоред и премештање армиских позадинских јединица и установа претставља само једну могућу варијанту. То значи да распоред и премештање треба еластично подешавати према ситуацији и многим утицајним факторима. Али при томе треба се придржавати извесних начела, чијом ће се применом свакако олакшати многобројне тешкоће. Тако, например:

— за рејоне свих база треба одређивати веће просторије, но што је то досада чињено, а позадинске јединице, установе и складишта растреситије распоређивати и на већем међусобном растојању;

— позадинске јединице и установе распоређивати у такве рејоне, и на таквим отстојањима да се снабдевање и збрињавање одговарајућих јединица може извршити у току једног дана;

— при распореду позадинских јединица и установа треба избегавати саме раскрснице, железничке станице, већа насељена места, индустријске и веће комуникациске објекте, итд., већ бирати заклоњене и маскиране рејоне у њиховој близини;

— кад год прилике буду допуштале треба формирати одељке база;

— за премештање увек бирати најпогоднији моменат, а само премештање вршити што прикривеније, кад су борбене јединице најмање зависне од АБ, односно ББА и кад је из старог рејона онемогућено или отежано даље снабдевање и збрињавање;

— нови рејони треба да буду што ближе борбених јединица у нападној, а што више уназад у одбранбеној операцији, како би се ове из њих могле што дуже снабдевати и збрињавати и како би се избегло често премештање позадинских јединица и установа и, најзад,

— треба тежити да ОАБ, кад за то има услова, базира на базу претпостављене или чак суседне јединице.

Ишла је из штампане књиге

Завршне операције за ослобођење Македоније

од генерал-пуковника

Михаила Ајосћолског